

ՈՂԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻՆ ՍՏԵՐՊՈԼՈՒ

ԵՆ ՎԼԱՏԵ ԳԱԼԱՏԵԱՆ ԾԲԱՆԿՆԵՑ ԱՋԻԻՆ ԵՆ ԱՋԱՏԵԼ ԶԱՇԽԱՐՀՄ ՀԱՅՈՑ

ԱՌԱՔԵԼ ՎԱՐԴԱՊԵՏԷ ԱՍԱՅԵԱԼ

(Այն պահուն որ Բրանսկան կառավարութիւնը սպառնացին դիմ Ժնե Ե քուսն հանդէպ Տանկաստանի, մասնաւոր հետախուրդեանք պիտի կատարուի Բաղիշեցի Առաքել Բանաստեղծին այս քերութեամբ, որ ի 'ողորմ Բրանսկան Կ. Պոլսին անկուրի եւ միանգամայն իր հաւատքը կը հրդ- յակե սևոր or վը «Ծրանկաց ազգին» ձեռնով վերակենդանացանը մասին : Բերքուածին առաջին մասը մեզի կը յայտնէ ուն հիացական պաշտամունքը զոր Հայերն ունեին, — հակառակ կրօնական եւ քաղաքական բոլոր զօտերիննեւուն, — Վախորի վրայ գտնող եւ Բրանսկան քաղաքակրթութեան ախրքը ներկայացնող դիմարկան ու մեծաշուք Բաղիշին հաւատ, եւ որ մասնաւորապէս Հայոց՝ մաս- տոր, հոգեկան, գեղարուեստական քաղաքական մեծ վառարանն էր : Երկրորդ մասը վերջին ծայր շա- հեկանն է սւն յոյսովը զոր քերութիւնը կ'երգէ եւ որ իր ողորմ յաղթական գեղճնով մը կը վերջաւորէ : Այդ յոյսին, այդ հաւատին, այդ երազին մէջ արեւոյդ հայ գեղին հոգեքանութիւնն ու նախա- գիրն ի յայտ կուգան : պիտի չէ ոչ ղեկը քերութեան այդ մասին պատմական առաւել կամ նուազ մշտութեանը (Լուսաւորչի եւ Տրդատի Հոսով գայած եւ սարք մը մնացած ըլլալու հետեւը, եւ), ոչ ալ գրութեան ձեւին սխալութեանը : կտորը արեւելեան յայտնականութեան մեկն է զոր մեր հին գրա- կանութիւնը քողած ըլլալ՝ իր պատմական քաղ ու յաւատ սեւեռեւայ-գաղափարովը եւ զայն շեղող գեղեցիկ շունչովը : Առաքել չի կրնար ընդունիլ որ մտահոգական սիրապետութիւն մշտնապէս կրնայ ըլլալ այն վայրերուն մէջ ուր յոյն-հայ քաղաքակրթութիւնը ծաղիկցաւ : կը հաւատայ որ անպատ- մառ պիտի հասնի այն օրն ուր Արեւմտեան պիտի գայ վաճէն Տանկին եւ Մայր Մանկին ձեռք նորեկ ցցելու : Մայրակրեւորն մեծ յիշատակովը դէռ շեղուած, կը մտածէ որ «Ծրան կ'ը», Մայրակրեւորն մեղին ու վարիչը, պիտի կատարէ այդ գործը, եւ վստահ է որ Արեւելեան պետութեան այդ վերակեն- դանացան գործին միջնորդն ու օժանդակը Հայը պիտի ըլլայ : Առաքել չէ սխալած : Հայը Պատմու- րեան մէջ միշտ այդ դերը կատարած է սկիզբէն ի վեր, — եւ այդ դերը կատարեց մանաւանդ այս նոր ժամանակներուն մէջ : Առաքելի երազը մասամբ իրագործուեցաւ : Հայն էր որ առաջնորդեց Թուրք Արաւսեան զաւառն ու զայն մեղուց էջովիւսին, եւ Թուրք այդ պարագային «Ծրանկ'ը կը ներկայացնէր, — որովհետեւ արեւելցւոց աշխիւս «Ծրանկ'ը քաղը կը նշանակէ՝ ընդմանուր առուելով մը՝ Եւրոպային, Արեւմտեան մարդը : Եւ այս վայրկեանիս, Առաքելի երազն է նորեկն որ քաժա- նելի երկունքով մը իրականանալու վրայ է : Հայը իր գաղափարովը, իր ցնցուններովը, իր տա- րապաշտովը, մասնաւոր իր բանալ եւրոպական ունին, — Ծրանկացիին, Թուսին, Անգլիացիին, մեկ քաղով «Ծրանկին» — որպէս զի ան քաղաքեցի Տանկին արեւած, քաղաքած երկիրներուն մէջ, եւ զանոնք Արեւմտեան քաղաքակրթութեան ողովը վերանորոգէ :)

Արդ ամենայն ազգք եւ ազինք ողորմ գեղ, քաղա՛ք Ստրմայոլ,
Զի ամենայն արարածոց փառք եւ պատիւ եւ դու, Ստրմայոլ :
Աստուած ուրեմն էիր տեղիք եւ օքիւտն, քաղա՛ք Ստրմայոլ,
Այսօր եղբր հեթանոսաց զու քնակարան, քաղա՛ք Ստրմայոլ :
Երկինք երկիր միաձայնեալ զեղ յօրինեն կոծ, Հստրմայոլ :
Երկնաւորք (է)իր պահպանեալ՝ Երկրաւորք, քաղա՛ք Ստրմայոլ :
Հրեշտակք երկինք մեծարեին գեղ, անմահ քաղա՛ք Ստրմայոլ :
Երկնաւորք (է)իր պահպանեալ, վայելչագեղ քաղա՛ք Ստրմայոլ :
Այսօր եղբր չարագործաց հաղապարան, քաղա՛ք Ստրմայոլ :
Եւ ամենայն փառք եւ պատիւ քո վերացեալ եղիւ, Ստրմայոլ :
Երուսաղէմ եւ դու, երկինք, մեծահաճառ քաղա՛ք Ստրմայոլ :
Ան զեղ գայցին ամենեւեան ի անուրիս փառաց, Ստրմայոլ :
Կայսերական տեղիք՝ Ստրմայոլ, մայրաքաղաք կ'օրի Ստրմայոլ :
Փառք եւ ծովու եւ ցամաքի, նաւահանգիստ քաղա՛ք Ստրմայոլ :
Արքա յնձոր կրտսեպիկա՛նց զեղ մեծարեալ, քաղա՛ք Ստրմայոլ :

Եւ զիւր անունն քեզ կոչեաց՝ Կոստանդինու Փոլիս՝ Ստրմայօլ ։
 Այսօր ի սուգ մըտեալ ողբայ զի զերեցին զքեզ, Ստրմայօլ ։
 Քանզի մարմինն աստուածազարդ ի քեզ պահեալ կայր, Լստրմայօլ ։
 Գրափախանս եւ Թէոդոսք, յօրինեցէք կոճ՝ Լստրմայօլ ։
 Ոտորիտս՝ Է Ուստրանոս, լացէք լալով դուք զԼստրմայօլ ։
 Աստուածաբանս սուրբ հայրապետք որ օրհնեցիք դուք զԼստրմայօլ ։
 Այսօր յանէ՛ք փոխարկելէք քաղաքն սուրբ մեծ Լստրմայօլ ։
 Ոսկեբերանս սուրբ Յովհաննէս, արի՛ եւ տե՛ս դու զԼստրմայօլ ։
 Եւ վայ կարդա՛ ըստ աթոռիդ եւ քաղաքիս մեծ Լստրմայօլ ։
 Էիր պայծառ դու՝ Լստրմայօլ, արեգական նման Ստրմայօլ ։
 Խաւարեցար միջօրէի յանօրինաց դու՝ Լստրմայօլ ։
 Աղբիւր կենաց դու, Լստրմայօլ, ծարաւելոց, դու Լստրմայօլ ։
 Յանօրինաց ցամաքեցար ։ Գո՛ւ բն կենաց, դու Լստրմայօլ ։
 Եղեմ զրախտի նման Ստրմայօլ, տնկեալ աջով տեառն՝ Լստրմայօլ ։
 Անխառնութեան պըտուղ բազում կայր ժողովեալ ի քեզ, Ստրմայօլ ։
 Խափանեցար յանօրինաց, եղեր կոխան դու՝ Լստրմայօլ ։
 Եւ ամենայն փառք եւ պատիւ ըստ վերացեալ եղիւ, Ստրմայօլ ։
 Դու մարգարիտ տեսարն զանձուց հողեւորաց, դու Լստրմայօլ ։
 Յանկարծակի կողապտեցար յանօրինաց, դու Լստրմայօլ ։
 Դու մարգարիտ տեսարն, քարոզ արքայութեան երկնի, Ստրմայօլ ։
 Որ ամենայն հաւատացեալք ըստ ցանկային տեսչեանդ, Ստրմայօլ ։
 Փախադանօք ի քեզ գային, ուխտադրութեան քաղա՛ք Ստրմայօլ ։
 Որպէ՛ ի սուրբն Նրուսաղէմ՝ նոյն եւ ի քեզ, քաղա՛ք Ստրմայօլ ։
 Նրաւութեանց էիր տեղի եւ գովութեանց պատճառ, Ստրմայօլ ։
 Այսօր զարձար դու եղկելի, նախատանաց տեղի, Ստրմայօլ ։
 Վա՛յ եւ եղո՛ւկ ժամանակիս, որ լսեցաք զձայն ըստ, Ստրմայօլ ։
 Եթէ առին եւ զերեցին ազգն Թուրքաց զմեծն Ստրմայօլ ։
 Յորժամ հնչէր ձայն զանգակին յեկեղեցիս ըստ, Լստրմայօլ ։
 Երկնային զօրքն իջանէին եւ պարէին ի քեզ, Ստրմայօլ ։
 Փորան ժամուհեւ զանգակին, ծուղրիք ձայնեն ի քեզ, Ստրմայօլ ։
 Յեկեղեցիքն ամենեքն նմապ կարգան ի քեզ, Ստրմայօլ ։
 Զօրքն վերին ի սուգ մտան՝ յորժամ առին ըզքեզ, Ստրմայօլ ։
 Եւ տիեզիբ որ լսեցին, աւաղեցին զքեզ, Ստրմայօլ ։
 Զի ամենայն քրիստոնէից ուրախութիւն էիր, Ստրմայօլ ։
 Եւ մախային ազգն անօրէն՝ երբ յիշեաք մեք զԼստրմայօլ ։
 Այսօր եղեր ծաղր ամենայն հեթանոսաց դու Լստրմայօլ ։
 Եւ տրամութիւն քրիստոնէից առնասարակ դու՝ Լստրմայօլ ։

Այլ եւ կոչեմ զքեզ յանուանէ, ըստիք քաղա՛ք Բիւզանդիա,
 Որ անօրէնք պաշարեցին եւ արարին ըզքեզ դազա ։
 Աստուածաշնորհ Բիւզանդիա, աստուածաքանչ Բիւզանդիա ։
 Ի յԱստուծոյ զու ընտրեցար քաղաք սրբոց, Բիւզանդիա ։
 Մեծանշանդ Բիւզանդիա, ակն աշխարհի՝ Բիւզանդիա,
 Հռչակաւոր դու անուանիս ամենեցունց Բիւզանդիա ։
 Քաղաք ամուր Բիւզանդիա, եօթնաբլուր Բիւզանդիա ։
 Սուրբք ամենայն առ քեզ եկին հաւաքեցին, Բիւզանդիա ։
 Վա՛րք վայելու՛ն՝ Բիւզանդիա, պարեապ ամուր՝ Բիւզանդիա ։
 Երկնաւորաց՝ Է երկրաւորաց ուրախութիւն՝ Բիւզանդիա ։
 Ի յամենայն լեզուէ գովեալ անո՛ւն յաղթող՝ Բիւզանդիա ։
 Եւ ամենայն ազգք եւ աղինք ըզքեզ յիշեն Բիւզանդիա ։
 Այսօր եղեր ողորմելի եւ կոճիլի, Բիւզանդիա ։
 Որ յամենայն տեղ լսեցին զքո զատնութիւնդ, Բիւզանդիա ։
 Ուրախութիւն ըստ փոխեալ ի տրամութիւն, Բիւզանդիա ։
 Որ յամենայն տիեզերաց զըրուց եղեր, Բիւզանդիա ։
 Պաշարեցար յանօրինաց եւ պղծեցար, Բիւզանդիա ։
 Ի կատականս հեթանոսաց եղեր զրացեաց, Բիւզանդիա ։
 Որպէ՛ս աչգի վայելչական օրթով ծաղկեալ, Բիւզանդիա ։
 Այսօր պտուղս ի փուշ դարձաւ, անպիտանեալ Բիւզանդիա ։

Բիւզանդիա, Բիւզանդիա, Ստրմպոյ քաղաք Բիւզանդիա,
կոստանդնու Պոլիս կոչեալ, արեամբ լցեալ Բիւզանդիա :
Դու հրեշտակաց ասպնջական հրեղէն զօրաց, Բիւզանդիա,
Այսօր դարձաւ զիւաց տեղի վասն մեղաց, Բիւզանդիա :
Քանանայից ժողովարան օրհնեցութեանց, Բիւզանդիա,
Այսօր եղբր ազգին ծանկաց դու իմարան, Բիւզանդիա :
Վերաց բխչիկ Բիւզանդիա, մեղաց քառիչ Բիւզանդիա :
Եւ ամենայն ցաւաքարաց առողջութիւն՝ Բիւզանդիա :
Արդ ալին ունիմ կատարածին թէ նորոգիս, Բիւզանդիա,
Եւ ազատիս յանօրինաց բռնութենէ, Բիւզանդիա :

Քանզի Յրանկաց ազգն չարժին կամօք անմահ թագաւորին,
Զոր եւ յառջ զայս ասացին սուրբ Հայրապետքն աստուածային,
Որք սուրբ հոգովն խօսին եւ ըզգալոցն պատմին,
Վասն զայլով Յրանկաց ազգին ի ժամանակս յաւուրս յետին :
Ամենեքեան առհասարակ արիական ազգն չարժին,
Միաբանեալ ի միասին վասին ի սէրն աստուածային :
Փայցեն ծովով եւ ցամաքով որպէս զաստեղս որ ոչ թուին,
Եղբորն լով զամենեանս աստուածառօք պատերազմին :
Նախ զԼստրմպոյ քաղաքն առնուն ա մենազօր կամօք Փրկչին,
Ապա յառջ համարձակին եւ ի բոլոր աշխարհ սոխին :
Ելցեն յերկիրն Արեւելից եւ կոտորեն զամենեանս,
Որպէս առիւծ մըռնչելով ի յանօրէնս համարձակին :
Առնուն զքաղաքն Երուսաղէմ, զտնօրէնութիւն տեսուն տեղին
Ոսկեպատ զարդարեցեն զդուռն յարութեան գերեզմանին :
Քանզի լրումն ենաս նոցին ըստ հրամանացն Քրիստոսին,
Որպէս ասաց յաւետարանն յառաջագոյն Աստուածորդին :
Քրիստոսն ից ազգն ցընծան յԵրուսաղէմ սուրբ քաղաքին,
Եւ հեթանոսքն կորնչին որպէս փոշի անյայտ լինին :
Տա՛հ երանի ժամանակին որ հանդիպիք յանբաւ բարին,
Որպէս ըզծեր Միմէոնին, որ ցանկացաւ տեսիլան Փրկչին :
Արդ բարձրանայ եղջիւր ինչին փառօք խաչեալ թագաւորին,
Հեթանոսաց ազգն ամենայն առհասարակ կործանեսցին :
Ամենիւ լինի զօրք Յրանկին որպէս զաւազ յեզր ծովին,
Ոչ ոք կարէ յաղթել նոցին՝ արիական Յրանկ ազգին :
Որպէս կայծակն ի յեղեգան ի յայլազգիքն արձակեսցին,
Եւ հայածեն ազգն Տանկաց զի հակուակ են սուրբ ինչին :
Առցեն զՀոռոմոց աշխարհն ամէն, մինչեւ ի Մշարք հասանին,
Քակեն զգիրաց բնակարան, զանօրինաց ուխտատեղին :
Ի Շահաստան հասանիցին. եւ ի Դարէժ յառաջեսցին,
Ի Խորասան մտանիցին եւ զերեսցեն զամենեանս :
Աշխարհս ամէն պայծառանայ ի հաւատոցն Քրիստոսի :
Հեթանոսաց ազգն ամենայն ի յաշխարհէս հայածեսցին :
Եկեղեցիք որ աւերեալ ի յամենայն տեղ շինեսցին,
Օրհնեցութեամբ Քրիստոսի՝ երկիրս ամեն փառաւորին :
Ազգըս Հայոց պայծառանայ, զի յայլազգեացն ազատեսցին,
Բերքեալ ցնծան ամենեքեան որպէս յաւուրս Լուսաւորչին :
Քանզի Տրդատ եւ սուրբ Գրիգոր յորժամ ելեալ ի Հռոմ պնացին
Եօթնասուն հազար էին որ հետ նոցա ի Հռոմ գնացին :
Բոլոր տարի մի հոն մնացին Լուսաւորչին ընդ Տրդատին,
Եւ ամենայն օր խիւաթէր կոստանդնուոս զհեծել նոցին :
Յայնժամ միմեանց գալինս եկին եւ արձանաց զիր զբրեցին,
Մերձ զաշինս հաստատեցին՝ զազգըս Հայոց ընդ Յրանկին :
Զորս հարիւր մարդ ի հոն թողին յԱրշակունեաց Պահլաւունին,
Արդ առաջնորդը նոքա լինին արիական Յրանկ ազգին :
Փայցեն ծովով եւ ցամաքով եւ օգնական մեղ լինիցին :
Առցեն զգաւարն Ալաբաքեան որ է տեղիք Լուսաւորչին

Թագաւորեն յէջմիածին Վաղարշապատ սուրբ քաղաքին :
 Փա՛ռք Աստուծոյ Հօրն վերին եւ Միածնին սուրբ եւ Բանին,
 Հոգւոյն սրբոյ կենաց տուողին, խաղաղութեանց պարգևողին :
 Յիւն հարիւր երկու թուին Հայաստանեայց մեծ տուժարին
 Որ զԿտուրմայօլ քաղաքն առին եւ զքրիստոնեայս կոտորեցին ,
 եւ Առաքել մեղօք ի յի, լցեալ չարեօք աղետաքին :
 Յարմարեցի զողբոս բանին Բիւզանդիա մեծ քաղաքին ,
 Կոստանդինու Պոլիս կոչեալ անուամբ մեծի թագաւորին,
 Այն որ հրեշտակս կանգնած կային եւ զշուշութեամբ ծառայէին :
 Եւ անարժան ամենայնի որ վարդապետ անունս կոչի ,
 Այլ ի զործոց խիստ եմ հեռի, անմիտ, յիմար եւ փանաքի,
 Յարմարեցի զբանս ի կարպի. ինձ յիշատակ ի յաշխարհի ,
 Զի որ երգոյս այս հանդիպի, զիս յիշեցէ կամօք բարի ,
 Եւ ասացեն տէր ողորմի ինձ բազմամեղ Առաքելի ,
 Որ զայս բաներ ի չար եզի՝ ողբանք կոստանդինու Պոլսի :

Վենետիկի վանք, տաղարան թիւ 529,
 բազդառուած ուրիշ ձեւագրի մը հետ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԷԶԵՐ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳԻՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Շար. եւ վերջ)

Միայն մարդեր, եւ ամենէն զեղեցիկ մարդերը, չէ որ յօրինած է յունական արձանագործ-
 ծութիւնը, Աստուածներ ալ յօրինած է, եւ բոլոր նախնեաց կարծիքովը՝ այդ աստուածները

Ա.Յ. քիւն.

Տրիգանի թանգարան

իր հրաշակերտներն էին, Մարմուկան եւ
 Ըմբլակիւն կատարելութեան խորին զգացման
 վրայ կ'աւելնար, հասարակութեան մէջ եւ
 վարպետներուն քով, բնական եւ աստուա-
 ծային զօրութիւնները յգնայու, պատուելու
 եւ պաշտելու յատուկ եղանակ մը: Համոզուեց-
 ներու եւ դաւանանքներու այլ մասնաւոր
 ձեւն է որ պէտք է մտքի առջեւ բերել, երբ
 մարդ կ'ուզէ թափանցել քիչ մը Պոլիկլէտի,
 Ակարակրիտի կամ Փիթագորասի հոգւոյն եւ հան-
 ճարին մէջ :

Կը բաւէ Հերոդոտոս կարգալ տեսնելու համար
 թէ Ն. դարուն առաջին կէսին մէջ զեւհաւատքը
 որքան կենդանի էր : Ոչ միայն Հերոդոտոս
 ինքը բարեպաշտ է, նոյն իսկ կրօնամոլ՝ այսինչ
 սրբազան անունը արտասանել կամ այնինչ
 աւանդալէպը յայտնել չհամարձակելու աստի-
 ճան, այլ ամբողջ ազգը իր պաշտածո՞ւնքին
 մէջ կ'ընէ այն մեծաշուք ու խառնոտ ծա-
 րութիւնը զոր միեւնոյն միջոցին արտայայտե-
 ցին Եսթրիէսի եւ Պինդարոսի ոտանաւորները :
 Աստուածները կենդանի են, ներկայ են • կը
 խօսին • զանոնք տեսնող է եղած, ինչպէս Աս-
 տուածածինն ու սուրբերը՝ ԺԳ. դարուն •
 Քսերքսէսի պատգամաւորները Սպարտացւոց
 ձեռքով պաշտնած ըլլալով, զօնեւուն փոր-